

YAY (SAGITTARIUS) TAKIMYILDIZININ MİTOLOJİK ÖYKÜSÜ MYTH OF SAGITTARIUS CONSTELLATION

Didem DEMİRALP

Dr. Öğr. Üyesi, AHBV Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara / Türkiye

ÖZET

Gökyüzünün bölündüğü seksen sekiz alandan her biri, takımyıldız olarak bilinir. Bunun yanında takımyıldız deyince, dünyadan bakıldığında, birbirleriyle ilgiliymiş gibi görünen lakin aslında birbirlerinden farklı uzaklıklarda olan yıldız toplulukları akla gelir. Eski gökbilimciler, takımyıldızların izdüşümlerinin oluşturdukları şekilleri, mitlere konu olan kahraman ve hayvanlara benzetmişlerdi. Eski Yunanlı ve Romalı astronomlar da takımyıldızları adlandırırken, mitlerden ilham almışlardı.

Bu takımyıldızlardan biri de Zodyak Takımyıldızları (Zodyak Burçlar Kuşağı) olarak isimlendirilen ve güneşin ekliptik düzlemine denk gelen on iki yıldız arasında yer alan Yay'dır (Sagittarius ya da Kheiron). Kentaurlar'ın (at adamlar) en bilgisi olan Kheiron, Pelion Dağı'nda yaşamış. Apollon ve Artemis'in gözetiminde avcılık, hekimlik, müzik, savaş ve biliciliği öğrenen Kheiron'un, Phthia kralı Peleus ile olan dostluğu da dillere destan olmuş. Yiğidi, diğer at adamların elinden kurtaran Kheiron ona –bir ölümlüyle evlenmeye yazgılı olan- Thetis'e nasıl sahip olacağını da açıklamış. Argo Gemicileri arasında çok sayıda dostu olan Kheiron'un ölümü, dostu Herakles'in elinden olmuş. Herakles'in zehirli oklarından birinin saplandığı at adam, aldığı yaranın iyileşmeyeceğini fark ederek, ölümsüzlüğünü, Prometheus'a bağışlamış. Ardından Zeus tarafından gökteki yıldızlar arasına yerleştirilmiş.

Bizim bu çalışmadaki gayemiz, günümüzde “Sagittarius” olarak bilinen Yay Takımyıldızı'na ismini veren Kheiron'un söylencesini, Eski Yunan ve Roma yazınından günümüze kalan örnekler ışığında irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Yay Takımyıldızı, Kheiron, Kentaur, At adamlar.

ABSTRACT

The celestial sphere is divided into 88 areas known as constellations. Besides when we mention constellation, we consider star clusters. Ancient astronomers compared the shapes of the constellations to the mythological heroes and animals. Greek and Roman astronomers were also inspired by myth while naming the constellations.

One of these constellations is Sagittarius (Cheiron) and it is among the 12 constellations of the Zodiac. He was the wisest of the whole centaurs (half- horse men). He lived on mount Pelion. As he was instructed by Apollo and Artemis he was skilled in hunting, medicine, music, war and prophecy. His friendship with Peleus, the king of Phthia was well known. Cheiron saved him from the hands of other centaurs and informed him how he might gain possession of Thetis who was destined to marry a mortal. Cheiron also had many friends among the Argonauts. Hercules was his friend too. On the other after he was accidently wounded by one of Hercules' poisoned arrows, he suffered an unbearable pain and gave his immortality to Prometheus. Then Zeus placed Cheiron among the stars.

Our aim in this study is to examine the myth of Cheiron known as the Sagittarius Constellation as was represented by many Ancient Greek and Roman poets and authors.

Keywords: Sagittarius, Cheiron, Centaur, Half- horse men.

GİRİŞ

Gökyüzünün bölündüğü seksen sekiz alandan her biri, takımyıldız olarak bilinir. Bunun yanında takımyıldız deyince, dünyadan bakıldığında, birbirleriyle ilgiliymiş gibi görünen lakin aslında birbirlerinden farklı uzaklıklarda olan yıldız toplulukları akla gelir. Eski gökbilimciler, takımyıldızların izdüşümlerinin oluşturdukları şekilleri, mitlere konu olan kahraman ve hayvanlara benzetmişlerdi. Eski Yunanlı ve Romalı astronomlar da takımyıldızları adlandırırken, mitlerden ilham almışlardı.

Bu takımyıldızlardan biri de Zodyak Takımyıldızları (Zodyak Burçlar Kuşağı) olarak isimlendirilen ve güneşin ekliptik düzlemine denk gelen on iki yıldız arasında yer alan Yay'dır (Sagittarius ya da Kheiron). Efsaneye göre, o, Kentaur'ların¹ en bilgesi, en adil olanıymış. Aynı zamanda –yakın dostu Peleus'un² oğlu olan- Akhilleus'un da eğitmeniymiş. Kheiron'un, Thetis ile evlenen Peleus'a armağan ettiği ağır mızrak, sonraları Akhilleus'un olmuş. Kronos³ ile Philyra'nın⁴ oğlu olan Kheiron, Pelion Dağı'nda yaşamış. Ne var ki o da diğer at adamlar gibi Lapithler⁵ tarafından bölgeden kovulmuş. Yine de yöre halkı⁶, ona –geç bir tarihe dek- kurban sunmayı sürdürmüştü. Apollon ve Artemis'in⁷ eğittiği Kheiron, avcılık, hekimlik, müzik, savaş ve bilicilikteki yeteneğiyle⁸ ünlüymüş. Peleus ile olan dostluğu da meşhurmuş. O, yiğidi, diğer at adamların elinden son anda kurtarmaktan başka Akastos'un⁹ sakladığı kılıcını da geri vermiş. Yanı sıra –bir ölümlüyle evlenmeye mahkûm olan- Thetis'e nasıl sahip olacağını açıklamış. Argo Gemicileri arasında da çok sayıda dostu olan Kheiron'un ölümü, arkadaşı Herakles'in¹⁰ elinden olmuş. Yiğit, Erymanthos yaban domuzunun¹¹ peşine düştüğünde, diğer at adamlarla karşı karşıya gelmiş ve bu sırada attığı zehirli oklardan biri, Kheiron'a saplanmış. Ölümsüz olmakla birlikte aldığı yaranın iyileşmeyeceğini fark eden Kheiron, ölümsüzlüğünü Prometheus'a¹² vermiş. Ardından Zeus tarafından gökteki takımyıldızların arasına yerleştirilmiş.

Bizim bu çalışmadaki gayemiz, Sagittarius Takımyıldızına ismini veren Kheiron'un –birden çok anlatıya konu olan- efsanesini, Eski Yunan ve Romalı yazın ustalarından seçtiğimiz örnekler ışığında irdelemektir.

¹ Veya At adamlar.

² Aiakosoğlu. Phthia kralı. Su perisi (Nereid) –Nereus kızı- Thetis ile olan evliliğinden doğan Akhilleus, Troya Savaşı'nda çarpışan Yunanlı askerlerin en yiğididir.

³ Uranos (Gök Baba) ile Gaia'nın (Toprak Ana) oğlu. Zeus'un babası.

⁴ Okeanos kızı.

⁵ Tesalya boylarından biri.

⁶ Veya Magnesialılar.

⁷ Tanrıça Leto ile Zeus'tan doğan iki kardeş. Apollon, ışık, sanatlar ve bilgelik tanrısı iken Artemis, tabiat, okçuluk ve av tanrıçasıdır. Apollon, güneş ile Artemis ise ay ile ilişkilendirilir.

⁸ Adından da anlaşılacağı üzere. "Kheir" el anlamına gelir.

⁹ Peliasoğlu. Kalydon'da düzenlenen bir domuz avı sırasında, avcılardan biri olan Eurytion'u kazayla öldüren Peleus, suçundan arınmak için, Akastos'un sarayına sığınmış. Ne var ki Akastos'un karısı –Astydamia ya da Hippolyte- Peleus'a âşık olmuş. Yiğidi baştan çıkaramayınca da onu, namusuna göz dikmekle suçlamış. Konuşunu kendi eliyle öldürmek istemeyen Akastos, onu Pelion Dağı'na götürmüş ve uyuduğu sırada –silahsız bir halde- ölüme terk etmiş.

¹⁰ Zeus ile –Mykenai kralı Elektryon'un kızı- Alkmene'nin oğlu. Efsanevi kahraman.

¹¹ Eurystheus'un, canlı halde getirmesini buyurduğu.

¹² Titan (Dev). İapetos ile Themis'in (ya da Klymene) dört çocuğundan biri. Tanrılardan çaldığı ateşi insanlara vermekten başka her türlü bilim ve sanatı onlara öğretenden de oymuş.

Homeros¹³ - İlyada

“Marifetli Makhaon¹⁴, Kheiron’un bir zamanlar babasına verdiği şifalı ilaçları sürdü yaranın üzerine”¹⁵ (Homeros, 2007: 138).

“Eurypylos¹⁶: “Çıkar uyluğumdan oku, gereken ilaçları sür üstüne. Bunları Akhilleus öğretmiş sana. O da –at adamların en bilgisi olan- Kheiron’dan öğrenmiş bunları”¹⁷ (Homeros, 2007: 285).

“Babasından kalan mızrağı çekip aldı. Hiçbir Akhalı tutamazdı elinde bu ağır mızrağı. Yalnız Akhilleus bilirdi onu kullanmayı. Dişbudak ağacındandı bu silah. Kheiron, savaşta ölüm saçsın diye getirip vermişti onu babasına”¹⁸ (Homeros, 2007: 437).

Hesiodos¹⁹ - Kadınlar Kataloğu

“Kheiron’un, ormanı bol Pelion’da büyüttüğü İason²⁰, gemicilerin önderi.”

“Kheiron, Peleus’un oğlunu, ayağı tez, şanlı Akhilleus’u, ormanlık Pelion’da yetiştirmişti.”

Hesiodos- Tanrıların Doğuşu

“Medeia’nın²¹ İason’dan olan oğlu Medeios’u, Philyra’nın oğlu Kheiron büyütüştü” (Hesiodos, 2010: 43).

Eumelos²² - Devler ve Tanrılar Savaşı

“Bir at kılığına giren Kronos –Okeanos’un kızı olan- Philyra ile birleşmiş. Bu birliktelikten, Kheiron doğmuş. Kheiron, Khariklo²³ ile evlenmiş.”

Stasinos²⁴ - Kıbrıslı Destan

“Peleus ile Thetis’in düğünü için Pelion Dağı’nda bir araya gelen tanrılar, damada armağanlar vermişler. Kheiron, dişbudak ağacından yaptığı mızrağı vermiş. Athena’nın²⁵ parlattığı silahın ucunu, Hephaistos²⁶ takmış.”

Alkaios²⁷ - Parçalar

“Thetis ile –tüm tanrıların davetli olduğu bir törende- evlenen soylu Aiakosoğlu, Nereus’un sarayından aldığı gelini, Kheiron’un evine götürmüş.”

Pindaros²⁸ - Pythia Zafer Türküsü

¹³ İ. Ö. 9. yüzyılda yaşamış efsanevi ozan. “İlyada” ve “Odyssea” destanlarının yaratıcısı.

¹⁴ Tanrı Asklepios’un oğlu.

¹⁵ Sparta kralı Menelaos’u tedavi ederken. Destanın dördüncü kitabında, ozanın anlattığı gibi.

¹⁶ Tesalyalı lider.

¹⁷ Yiğidin –destanın on birinci kitabında- Menoitiosoğlu Patroklos’a dediği gibi.

¹⁸ Ozanın, destanın on dokuzuncu kitabında resmettiği şekliyle.

¹⁹ İ. Ö. 700. Yunanlı şair. Günümüze bir bütün olarak ulaşan –ve ona ait olduğu şüphe götürmeyen- başlıca eserleri, “Tanrıların Doğuşu” ile “İşler Ve Günler”dir.

²⁰ Aisonoğlu. Argo Gemicileri’nin lideri.

²¹ Kolkhis kralı Aietes’in kızı. İason’a gönül vermiş ve –yiğidin meşhur Altın Post’u ele geçirmesine yardım ederek- onunla birlikte ülkeden kaçmış.

²² Yahut Korinthoslu Eumelos. İ. Ö. 8. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış –yarı efsanevi- Yunanlı ozan.

²³ Pelion Dağı’nın perisi (Nympha).

²⁴ Veya Kıbrıslı Stasinos. Erken Yunan şiirinin yarı efsanevi şairi.

²⁵ Savaş tanrıçası.

²⁶ Ateş ve zanaat tanrısı.

²⁷ İ. Ö. 620. Yunanlı şair. Günümüze parçalar halinde ulaşan eserleri arasında siyasi içerikli şarkılar yanında aşk şarkıları ve ilahiler bulunur.

“Vaktiyle göçüp gitmiş –Philyraoğlu- Kheiron tekrar hayata dönsün isterdim. O, Uranos’un oğlu Kronos’un, gücü herkesçe bilinen evladı, ormanların vahşi yaratığı, insanların dostu, Pelion tepelerinin hükümdarıydı” (Pindaros, 2015: 104).

“Oraya bir adımda varan Apollon, bebeği²⁹, kadının –alevlerle çevrili- bedeninden çıkarıp aldı. Ardından hekimliği öğretsin diye Magnesialı at adama teslim etti” (Pindaros, 2015: 105- 106).

“Bilge Kheiron hâlâ mağarasında yaşıyor olsaydı, onu, bal kadar tatlı mısralarımla büyüler ve ateşli hastalıklara yakalanmış soyluları iyileştirmeye ikna ederdim” (Pindaros, 2015: 106).

“Cesaretle konuşan İason, yumuşak sözlerle dedi ki: “Eğitmenimin Kheiron olduğunu ispatlayacağım. Ben, Khariklo ile Philyra’nın mağarasından geliyorum. At adamın tanrısal kızları beni o mağarada büyüttüler. Orada geçirdiğim yirmi yıl boyunca ne kaba bir söz söyledim ne de düşüncesizce bir iş yaptım” (Pindaros, 2015: 114).

“Uzaklara ok atan Apollon, korkunç bir aslanla dövüşen Kyrene’yi³⁰ gördüğünde, Kherion’a seslendi: “Ey Philyra’nın oğlu. O kutsal mağarandan çık da şaşırıp kal şu genç kızın cesaretine ve gücüne. Nasıl da yiğitçe dövüşüyor... Hangi ölümlü babanın kızı o? Hangi soydan geliyor ki bu bulutlu dağların karanlık vadilerinde yaşıyor? Bu sınırsız cesareti nereden buluyor? Şanlı elimle ona dokunsam doğru olur mu?” O zaman –ilhamı bol- at adam kibarca gülerek yanıt verdi: “Yüce Phoibos³¹, Peitho’nun³² kutsal seviyi açan anahtarları gizlidir. İnsanlar gibi tanrılar da aşkın ilk tatlı hazzını gün ışığında tatmaya utanırlar. Kapıldığın tutkuyla böyle konuşuyor olsan da sen de dokunmamalısın kutsal olana. Sen bu vadiye onun kocası olmak için geldin. Onu, denizleri aşır ulu Zeus’un güzel bahçelerine götürmek niyetindesin...” Kheiron böyle dedi ve tanrıyı, bu evliliği gerçekleştirmeye özendirdi” (Pindaros, 2015: 137).

Şekil 1. Kheiron ve Akhilleus

²⁸ İ. Ö. 518- 438. Yunanlı şair. Yunanistan’da düzenlenen –ve tüm Yunanlılar’ın katıldığı- atletizm oyunlarında başarı kazanan atletleri ululamak için yazdığı zafer şarkılarıyla ünlüdür. Bunlar söz konusu oyunlara koşut olarak Olympia, Pythia, Nemea ve İsthmia Zafer Türküleri olarak adlandırılmışlardır.

²⁹ Asklepios. O, Apollon’un –Tesalya kralı Phlegyas’ın kızı- Koronis’ten olan oğluymuş. Rivayete göre, genç kadın, bebeğe hamileyken, Arkadia’dan gelen bir yabancıyla ilişkiye girmiş. Olayı duyan –ya da bizzat şahit olan- Apollon, Koronis’i cezalandırarak, diri diri yanmaya mahkûm etmiş.

³⁰ Nympha. Apollon ile beraberliğinden –kır tanrısı- Aristaios doğmuş.

³¹ Apollon’un sıfatı. “Parlak” anlamında.

³² Ya da Suada (Suadela). İkna tanrıçası.

Pindaros- Nemea Zafer Türküsü

“Sarışın Akhilleus, Philyra’nın evinde kalırken –henüz bir çocuk olsa da- zorlu işler yapardı. Mızrağını büyük bir hızla savurur, vahşi aslanları dize getirir, yaban domuzlarını katleddi. Sonra da leşlerini alır, götürüp Kronosoğlu at adama verirdi” (Pindaros, 2015: 163).

“Bilge Kheiron, şanlı İason’u büyüttü. Asklepios’a, hassas dokunuşlu hekimliği öğretti” (Pindaros, 2015: 163).

“Akastos’un karısı Hippolyte’nin hain plânını bozan Peleus, az kalsın Peliasoğlu’nun kurduğu³³ tuzağa düşüp ölecekti. Ne var ki Kheiron onu kurtardı. Böylece Zeus’un arzusu da gerçekleşmiş oldu” (Pindaros, 2015: 167).

Pindaros- İsthmia Zafer Türküsü

“Tanrılar bahşetsin bu evliliği –Aiakosoğlu- Peleus’a. Tez haber alsın bunu Kheiron kalımlı mağarasında” (Pindaros, 2015: 224).

Bakkhylides³⁴- Parçalar

“Çocuğun³⁵ sarı saçlarını okşayan Philyra’nın bilge oğlu, ona, akıntısı güçlü Skamandros’u –savaşçı Troyalılar’ın kanıyla- kızıla boyayacağını muştuladı.”

Platon³⁶- Küçük Hippias³⁷

“Thetis’in oğlu Akhilleus. Bilgelerin bilgisi Kheiron’un öğrencisi” (Platon, 2000: 22).

Platon- Devlet

“Bir tanrıçayla, erdem sahibi Peleus’un oğlu, Zeus’un torunu, bilgiler bilgisi Kheiron’un yetiştirdiği Akhilleus” (Platon, 1995: 81).

Apollonios³⁸- Argo Gemicileri

“Aison’un oğlu, Kheiron’un öğüdüne uyarak, Orpheus’u da³⁹ yanına aldı” (Apollonios, 2018: 4).

“Philyra’nın oğlu, yüksek tepeden indi. Kıyıya vuran köpüklü dalgalar arasında yürürken, devasa elini sallayarak, gemicileri yolcu etti. Sağ salim eve dönmelerini diledi. Yanında duran karısı da kolları arasında tuttuğu Akhilleus’u havaya kaldırarak, babası Peleus’a gösterdi” (Apollonios, 2018: 21).

³³ Veya –efsanevî zanaatkâr Daidalos’un elinden çıkan- sihirli kılıcını çalarak kurduğu.

³⁴ İ.Ö 510- 450. Yunanlı şair.

³⁵ Akhilleus.

³⁶ İ. Ö. 429- 347. Yunanlı filozof. Kendi adıyla anılan felsefesini tanımak, kaleme aldığı ve neredeyse tamamında baş konuşmacının Sokrates olduğu diyalogları vasıtası ile mümkün olmuştur. Bunlardan bir kısmı, ahlâkla ilgili olup, Sokrates’in etkisini taşımaktadır. Bunun yanında metafizik (tanrı, ruh, ruh- beden ilişkisi gibi) konuları irdeleyen diyaloglarından başka varlık ve bilgiyi konu edinen diyalogları vardır. Platon’un, yine diyaloglar halinde kaleme alınmış “Devlet” ve “Yasalar” başlıklı kitapları ise onun ideal devlet şeklinin ve kanunların izini sürdüğü devasa çalışmalarıdır.

³⁷ Düşününürün erken dönem diyaloglarından. Hippias ise dönemin sofistlerinden biridir.

³⁸ Yahut Rodoslu Apollonios. İ.Ö. 3. yüzyılda yaşamış olan Yunanlı şair. Günümüze kalan başlıca eseri “Argo Gemicileri” başlığını taşıyan destanıdır. Dört kitaptan oluşan yapıt, Aisonoğlu İason’un –İolkos kralı olan amcası Pelias’ın isteği üzerine, Argo adlı gemiyle- Kolkhis’e gidişini ve altın postu ele geçirip geri dönüşünü anlatır (Ayrıca Bkz. 21. dipnot).

³⁹ Efsanevî Trakyalı ozan.

“Kyrene’yi, dere kenarında sürüsünü otlattığı sırada kaçırın ve Libya’ya götüren Apollon, onu orada bıraktı. Lakin oğulları olan Aristaios’u alıp Kheiron’un mağarasına götürdü. Çocuk büyüdüğünde –ilâhi- Musalar⁴⁰ ona kehanet ve hekimlik sanatlarını öğretip, evlendirdiler” (Apollonios, 2018: 63).

“Thetis’e seslenen Hera⁴¹: “At adam Kheiron’la kalan –ve su perilerinin beslediği- oğlunun kaderinde, Aietes’in kızı Medeia ile evlenmek yazılıymış” (Apollonios, 2018: 158).

Sicilyalı Diodoros⁴²- Tarih Kitaplığı

“Herakles’in attığı okla kazara vurulup ölen –hekimlik sanatıyla tanınan- at adam Kheiron.”

“Kheiron’un birçok defa yardım ettiği ve yurdunu kendisiyle paylaştığı Peleus, İolkos kentine kral olmuş.”

Sahte Hyginus⁴³- Masallar

“Jove’un⁴⁴ peşine düşen Saturnus⁴⁵, bir at kılığında girerek –Oceanus’un⁴⁶ kızı- Philyra ile birleşmiş. Hikâyeye göre, bu birliktelikten doğan Chiron⁴⁷, hekimlik sanatını keşfetmiş. Dünyaya getirdiği çocuğun tuhaf biçimini gören Philyra, Jove’a yakararak, kendisini de farklı bir şekilde sokmasını istemiş. Ardından bir ıhlamur ağacına dönüşüvermiş.”

“Şifalı bitkiler, cerrahlık sanatında ilk kez Saturnusoğlu Chiron tarafından kullanılmış.”

Sahte Hyginus- Gökbilimi

“Euripides⁴⁸, “Melanippe” isimli oyununda, at adam Chiron’un kızı olan Melanippe’nin, eskiden Thetis olarak anıldığını söyler. Helicon Dağı’nda büyüyen bu avcı kız, Jove’un torunu ve Hellen’in⁴⁹ oğlu olan Aeolus⁵⁰ ile birleşip gebe kalmış. Lakin babasından korkmuş ve kaçıp ormana saklanmış. Rivayete göre, tanrılardan yardım isteyen Melanippe, çocuğun doğumunun ardından bir kısrağa dönüştürülerek, gökteki yıldızların arasına yerleştirilmiş. Kimine göre ise bir kâhin olarak, tanrıların niyetlerini insanlara bildirdiği için dişi bir ata dönüştürülmüş.”

“Yay Takımyıldızı: Bunun, Saturnus ile Philyra’nın oğlu Chiron olduğunu söylerler. O, yalnız diğer at adamlardan değil ama –bilgeliğiyle- insanlardan da üstünmüş. Rivayete göre, Aesculapius⁵¹ ile Achilles’i⁵² yetiştiren at adam, doğruluğuyla, gökyüzündeki yıldızların arasına girmeye hak kazanmış. Vaktiyle Chiron’a konuk olan Hercules’in⁵³, oklarından birini

⁴⁰ Sanat (ilham) Perileri. Zeus ile Mnemosyne’nin dokuz kızı. .

⁴¹ Baş tanrıça.

⁴² İ. Ö. 1. yüzyılda yaşamış olan –Sicilya doğumlu- Yunanlı tarihçi. Kırk kitaptan oluşan “Tarih Kitaplığı”, onun, mitolojik öykülere ve başka ırktan olanların sıra dışı geleneklerine geniş yer ayırdığı eseridir. Bunun yanında yapıtın bir bölümü günümüze ulaşmıştır.

⁴³ Gaius Julius Hyginus (İ. Ö. 64- İ. S. 17). Romalı bilgin. Tarım, arıcılık, coğrafya, tarih gibi konularda yazmıştır. Günümüze kalan ve adıyla anılan iki mitoloji kitabı “Masallar” ve “Gökbilimi” ise muhtemelen ona ait değildir.

⁴⁴ Ya da Zeus.

⁴⁵ Veya Kronos.

⁴⁶ Yahut Okeanos.

⁴⁷ Veya Kheiron.

⁴⁸ İ. Ö. 485- 406. Yunanlı tragedya yazarı. Günümüze –bir bütün halinde- ulaşan oyun sayısı on yedidir. “Melanippe” ise yazarın, bugüne parçalar halinde ulaşan eserlerindedir.

⁴⁹ Yunan (Hellen) ırkının atası.

⁵⁰ Ya da Aiolos.

⁵¹ Ya da Asklepios.

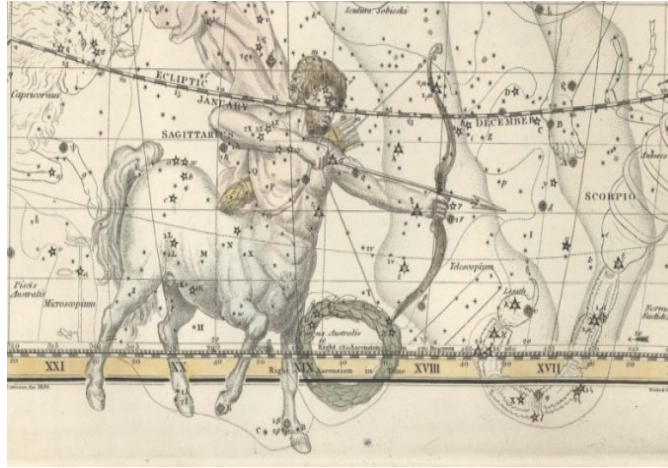
⁵² Veya Akhilleus.

⁵³ Yahut Herakles.

kazara at adamın ayağına düşürerek, ölümüne sebep olduğunu anlatırlar. Başka bir görüşe göre ise Hercules'in, devasa at adamları, ok atarak öldürmeyi nasıl başardığını merak eden Chiron, silahı bizzat denemek istemiş ama oklardan biri, elinden kayarak ayağına saplanmış. Olayın ardından Jupiter, onu takımyıldızların arasına almış.”

Propertius⁵⁴ - Ağıtlar

“Philyra'nın oğlu Chiron, Phoenix'in⁵⁵ körlüğünü tedavi etmiş.”

Şekil 2. Sagittarius (Yay Takımyıldızı)

Ovidius⁵⁶ - Dönüşümler

“Phoebus, oğlunu –alevlerin ortasında kalan- annesinin karnından çıkarıp aldı ve çifte bedenli Chiron'un mağarasına götürdü... At adam, tanrısal soydan gelen bu çocuğu büyüteceği için sevindi” (Ovidius, 2019: 69).

“Chiron, sen ölümsüz olarak doğdun. Lakin yılanın kanı⁵⁷ sana acı çektirince, ölümü arzulayacak ve –tanrıların inayetiyle- öleceksin” (Ovidius, 2019: 69).

“At kılığındaki Saturnus, at adam Chiron'u vücuda getirdi” (Ovidius, 2019: 155).

“Gölgeli Pelion'un zirvesi, Philyra'nın ihtiyar oğlu Chiron'un evi (Ovidius, 2019: 186).

Seneca⁵⁸ - Troialı Kadınlar

“Troialı Kadınlar Korusu: “Burada, dağ yarığındaki mağarasında boylu boyunca uzanan Chiron, o acımasız gencin⁵⁹ eğitmeni, mızrabıyla telli çalgısına vurur, savaş şarkıları söyleyerek, delikanlının muazzam öfkesini ateşlerdi” (Seneca, 2009: 50).

Seneca- Hercules'in Çılgınlığı

⁵⁴ Sextus Propertius (İ. Ö. 50- 2). Latin şair. Günümüze kalan dört ağıt kitabını İ. Ö. 29- 16 yılları arasında yayınlamıştır.

⁵⁵ Ya da Phoiniks. Akhilleus'un lalası.

⁵⁶ Publius Ovidius Naso (İ. Ö. 43- İ. S. 17). Latin şair. Günümüze kalan eserleri arasında “Aşk Sanatı”, “Kadın Kahramanlar”, “Roma Takvimi” ve “Başkalaşimler” sayılabilir

⁵⁷ Hydra'nın (Lerna Ejderi) kanı. Herakles, okunu –etkisiz hale getirdiği- canavarın zehirli kanına batırmış.

Herakles'in okunu

⁵⁸ Lucius Annaeus Seneca (İ. Ö. 4- İ. S. 65). Romalı devlet adamı, filozof ve oyun yazarı. Düzyazı ve şiir türünde eserler vermiştir. “Troialı Kadınlar”, “Hercules'in Çılgınlığı”, “Medea”, “Phaedra” gibi tragediyaları, onun şiir türünde kaleme aldığı eserlerindedir.

⁵⁹ Achilles.

“Hercules: At adamların evi olan tepeleri sıkıca kavrayacağım. İki dağı üst üste koyarak gökyüzüne ulaşan bir yol inşa edeceğim. O zaman ihtiyar Chiron, Pelion’unun, Ossa ile Olympos’un altında kaldığını fark edecek.”

Valerius Flaccus⁶⁰ - Argo Gemicileri

“Argus⁶¹, geminin gövdesini –özenle çizdiği- tasvirlerle süslemişti. Bir şenlik resmetmişti. Orada Aeacusoglu⁶² ile karısı vardı. Deniz tanrıları, çiftin etrafını sarmıştı. Chiron, lirini tıngırdatıyordu.”

“O zaman⁶³ Chiron –kollarında tuttuğu ve babasına seslenen Achilles’i havaya kaldırarak- hızla dağdan indi. Çocuk, Peleus’u görür görmez –bir sevinç nidasıyla- ileri atıldı ve onun boynuna sarıldı... Neşeyle oğlunu kucaklayan Peleus, onu öpücüklerle boğdu. Ardından başını göklere kaldırıp dua etti ve dedi ki: “Tanrılar, oğlumu koruyun. Chiron, ben, onu, sana emanet ediyorum. Müziği, savaşı, avcılığı, ona sen öğret. Mızrağımı tutmayı da tez vakitte öğreysin.”

Statius⁶⁴ - Akhilleus’un Yaşamı

“Chiron, başka kimi daha çocukken –ve bir delikanlı olduğunda- eğitmiş olabilirdi ki?”

Statius- Şiir Derlemeleri

“Bize yabancı olan ya da evlat edindiğimiz çocukların, yüreklerimize –akraba olduklarımızdan- daha derin nüfuz etmeleri, sık karşılaşılacak bir durumdur... Yarı at Chiron da genç Achilles’i korumak üzere Haemonialı⁶⁵ Peleus’un yerini almıştı.”

Ptolemaios Hephaistion⁶⁶ - Yeni Tarih

“Kheiron, Peleusoglu’na, kendi eğitmeni olan Akhilleus’un ismini vermiş.”

“Thetis, Peleus’tan olan altı çocuğunu –gizlice- ateşe sokmuş.⁶⁷ Lakin çiftin yedinci çocuğu olan Akhilleus doğduğunda, Peleus bu durumu fark etmiş. Sadece ayağı yanan oğlunu alevlerin arasından çekip alan yiğit, onu Kheiron’a emanet etmiş. At adam, Damysos adındaki dev⁶⁸ mezarından çıkarmış ve topuk kemiğini alıp, Akhilleus’un ayağına takmış.”

Apollodoros⁶⁹ - Kitaplık

“Titanlar’ın çocukları oldu... Çifte bedenli –at adam- Kheiron, Kronos ile Philyra’dan dünyaya geldi” (Apollodoros, 2017: 70).

“Herakles, Prometheus’u serbest bıraktı. Ardından onun yerine ölmeye gönüllü olan Kheiron’u, Zeus’a sundu” (Apollodoros, 2017: 175).

⁶⁰ Gaius Valerius Flaccus (İ. S. 40- 92). Latin şair. Bilinen tek eseri olan –ve Rodoslu Apollonios’un aynı adlı yapıtından izler taşıyan- “Argo Gemicileri”, sekiz kitaptan oluşur. Eser, şairin ölümü dolayısıyla yarım kalmıştır.

⁶¹ Veya Argos. Gemiye inşa eden usta.

⁶² Yahut Aiakosoglu.

⁶³ Yahut gemi yola çıkmak üzereyken.

⁶⁴ Publius Papinius Statius (İ. S. 45- 96). Latin şair. Günümüze kalan eserleri “Thebai Efsanesi”, “Akhilleus’un Yaşamı” ve “Şiir Derlemeleri” başlığını taşıyan –beş kitaplık- çalışmasıdır.

⁶⁵ Veya Haimonialı.

⁶⁶ Ptolemaios Khennos (İ. S. 2. yüzyıl). Yunanlı dilbilgisi uzmanı. “Yeni Tarih” başlığını taşıyan ve altı kitaptan oluşan eseri, günümüze, Photios’un “Kitaplık”ı aracılığıyla –bir taslak şeklinde- ulaşmıştır.

⁶⁷ Ölümsüzlük ayrıcalığını kazansınlar diye.

⁶⁸ Yahut Gigant. Çok hızlı koşarmış.

⁶⁹ Sahte Apollodoros. Yazarın kimliği tartışmalıdır. Bunun yanında üç kitaptan oluşan ve mitolojik bir eser olma özelliği taşıyan “Kitaplık” başlıklı yapıtı, İ. S. 1. veya 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

“Ankhios ile Agrios’u⁷⁰, meşaleyle kafalarına vurarak öldüren Herakles, diğerlerini de –attığı oklarla- Malea’ya⁷¹ dek kovaladı. At adamlar orada, Lapithler’in Pelion Dağı’ndan sürdükleri Kheiron’un yanına sığındılar. Çok geçmeden de Kheiron’un çevresinde toplandılar. O zaman Herakles onlara bir ok attı. Bu ok –içlerinden biri olan- Elatos’un kolunun içinden geçerek, Kheiron’un dizine saplandı. Telaş içindeki Herakles, koşarak geldi ve oku geri çekti. Yaranın üzerine –Kheiron’un verdiği- bir ilaç sürdü. Ne var ki yara iyileşmedi. Bunun üzerine mağarasına çekilen at adam, orada ölmek istedi. Fakat ölemedi. Zira ölümsüzdü. Ne zaman ki Prometheus, Zeus’a, onun yerine kendisinin ölümsüz olmasını önerdi, o vakit öldü” (Apollodoros, 2017: 157).

“Autonoe⁷² ile Aristaios’un, Aktaion isimli bir oğlu vardı. Çocuğu büyüten Kheiron, onu bir avcı olarak yetiştirdi. Ne var ki genç adam, Kithairon Dağı’nda kendi köpeklerine yem oldu... Artemis’in onu bir geyiğe dönüştürdüğünü ve elli köpeğini çıldırttığını anlatırlar. Sürü, onun kim olduğunu anlamamış ve yemiş. Çok geçmeden –acı içinde- uluyarak, efendilerini aramaya koyulmuşlar. Kheiron’un mağarasına gelmişler. Aktaion’un bir heykelini yapan at adam, hayvanların üzüntüsünü dindirmiş” (Apollodoros, 2017: 223- 224).

“Koronis yanarken, Apollon, bebeği –alevlerin arasından- çekip aldı ve onu Kheiron’a götürdü. At adam, çocuğa, hekimlik ve avcılık sanatlarını öğretti” (Apollodoros, 2017: 272- 273).

“Peleus, Pelion Dağı’nda uyuyakalınca, Akastos onun kılıcını sakladı ve eve döndü. Yiğit, uyanıp kılıcını aramaya koyulunca, at adamların eline düştü. Kheiron onu kurtarmasaydı ölüp gidecekti” (Apollodoros, 2017: 301).

“Zeus, onun⁷³ bir ölümlüyle evlenmesini isteyince, Kheiron, Peleus’a, Thetis’i yakalamasını ve –kılıktan kılığa girerken- bırakmamasını öğütledi... Çift, Pelion Dağı’nda evlendi. Tanrıların şenlik ve ilahilerle kutladığı düğünün ardından Kheiron, Peleus’a, dışbudak ağacından yaptığı bir mızrak armağan etti” (Apollodoros, 2017: 302- 303).

“Thetis, çocuğunu terk ederek kız kardeşlerinin⁷⁴ yanına gitti. Bunun üzerine Peleus, oğlunu Kheiron’un mağarasına götürdü. At adam, onu, aslan ve yaban domuzunun iç organlarıyla ve ayı iliğiyle besledi” (Apollodoros, 2017: 304- 305).

Pausanias⁷⁵ - Yunanistan’ın Tasviri

“Amyklai’daki⁷⁶ Apollon Tahtı’nın üzerinde yer alan tasvirlerden biri, Peleus’u, Achilleus’u, Kheiron’a emanet ederken gösteriyor.”

“Anigros Nehri, Arkadia’daki Lapithos Dağı’ndan doğar. Nehrin suyu, kaynağından çıktığı noktadan itibaren berbat kokar... Kimine göre⁷⁷ -Pylenor’dan⁷⁸ ziyade- Kheiron, Herakles tarafından vurulunca, yarasını nehrin sularında yıkamış. Suyu, kötü kokuyu veren de Hydra’nın zehriymiş.”

⁷⁰ At adamlardan ikisi.

⁷¹ Peloponnesos’un güneydoğusunda bulunan burun.

⁷² Kadmos ile Harmonia’nın kızı.

⁷³ Thetis.

⁷⁴ Ya da Nereidler’in.

⁷⁵ İ. S. 110- 180. Yunanlı seyyah ve coğrafya bilgini. “Yunanistan’ın Tasviri” başlığını taşıyan yapıtı, on kitaptan meydana gelir. Yazar, gördüğü sanat eserlerini tasvir etmekle kalmamış, işittiği yerel âdet ve söylenceleri de canlı bir şekilde resmetmiştir.

⁷⁶ Peloponnesos’ta kent.

⁷⁷ Veya kimi Yunanlılar’a.

⁷⁸ Herakles’in –Erymanthos yaban domuzunu avlamaya giderken ziyaret ettiği- at adam Pholos’un yerindeki kavga sırasında vurduğu at adamlardan biri.

“Olympia’da bulunan Kypselos⁷⁹ Sandığı’mı⁸⁰ süsleyen resimler arasında, yalnız iki bacağı at bacağı olarak tasvir edilmiş bir at adam yer alıyor. Ön bacakları, insan bacağı şeklinde gösterilmiş. Bundan başka içlerinde kadınların olduğu ve iki at tarafından çekilen arabalar resmedilmiş. Atların, altın kanatları var. Bir adam, kadınlardan birine, silahları⁸¹ veriyor. Kanımca bu sahnede, Patroklos’un⁸² ölümü tasvir edilmiş. At arabalarındaki kadınlar ise Nereidler olmalı. Thetis, Hephaistos’tan silahları alıyor. Dahası silahları veren ve güçlkle ayakta duran adamı, bir çift ateş maşası taşıyan bir köle takip ediyor. Bir görüşe göre, resimdeki at adam, Kheiron. Artık insanlarla bir arada olmayan ve tanrıların arasına katılmış olan Kheiron, Akhilleus’un acısını dindirmeye gelmiş.”

Aelianus⁸³- Çeşitli Öyküler

“Odysseus⁸⁴, Alkinoos’tan⁸⁵; Akhilleus, Kheiron’dan; Patroklos ise Akhilleus’tan yardım görmüşler.”

Aelianus- Hayvanların Doğası Üzerine

“Menoitiosoğlu Patroklos, hekimliği Akhilleus’tan öğrenmiş. Bu sanatı Akhilleus’a öğreten ise Kronosoğlu Kheiron’muş.”

Yaşlı Plinius⁸⁶- Doğa Tarihi

“Şifalı bitkileri ve ilaçları keşfeden –Saturnus ile Philyra’nın oğlu- Chiron olmuş.”

Quintus⁸⁷- Troya’nın Düşüşü

“Akhilleus, Kheiron’un elinden çıkan –uzun- mızrağını kaldırıp hızla fırlatmış.”

Nonnos⁸⁸- Dionysos’un Maceraları

“Rheia⁸⁹, kır tanrılarına haber göndererek –Hintlilerle savaşan- Dionysos’un ordusuna katılmalarını istedi... Çifte bedenli at adamlar da peşlerinden geliyordu. At biçimli Pholos’un yanında Kheiron vardı.”

Colluthus⁹⁰- Helene’nin Kaçırılışı

“Peleus ile Thetis’in düğünü için davet edilen tanrılar arasında yalnız Eris⁹¹ yokmuş. Ne Kheiron ne de Peleus onu önemsemişler.”

⁷⁹ İ. Ö. 655- 625. Korinthos tiranı.

⁸⁰ Korinthoslular’ın Olympia’ya adak olarak sundukları sandık. Efsaneye göre, annesi, bebek Kypselos’u –öldürüleceğinden korkarak- bir sandığa saklamış. Bunun yanında Pausanias’ın tasvir ettiği sandık, sedir ağacındanmış ve üzeri oymalarla süslüymüş. Altın ve fildişi bezemelerle kaplıymış (Howatson, 2013: 530).

⁸¹ Hephaistos’un elinden çıkan ve Akhilleus’a ait olan.

⁸² Akhilleus’un can dostu. Troya’daki savaşta can verdiğinde, üzerinde Peleusoğlu’nun silahları varmış.

⁸³ Claudius Aelianus (İ. S. 170- 235). Romalı sofist ve belâgat ustası. Yunanca yazmıştır. “Çeşitli Öyküler” başlığını taşıyan –on dört kitaplık- çalışması, insanlara; on yedi kitaptan oluşan “Hayvanların Doğası Üzerine” başlıklı eseri ise hayvanlara dair kısa öyküler içerir.

⁸⁴ İthake kralı. Odysseia destanının başkışisi.

⁸⁵ Phaiaklar’ın kralı.

⁸⁶ Gaius Plinius Secundus (İ. S. 23/4- 79). Romalı bilgin ve yazar. Günümüze ulaşan tek eseri, otuz yedi kitaptan oluşan “Doğa Tarihi”dir. Yapıt, çağın biliminin ulaştığı düzeyi göstermesi açısından önemlidir.

⁸⁷ Yahut Smyrnalı (İzmir) Quintus. İ. S. 4. yüzyılda yaşamış Yunanlı şair. “Troya’nın Düşüşü” başlıklı eseri, on dört kitaptan oluşur.

⁸⁸ İ. S. 5. yüzyılda yaşamış Yunanlı şair. “Dionysos’un Maceraları” başlığını taşıyan ve şarap tanrısının serüvenlerini anlatan şiiri, kırk sekiz kitaptan meydana gelir.

⁸⁹ Veya Rhea (Ops). Titan. Olymposlu tanrı ve tanrıçaların annesi.

⁹⁰ Ya da Kolouthos. İ. S. 5.- 6. yüzyılda yaşamış olan Yunanlı şair. Günümüze ulaşan tek eseri, “Helene’nin Kaçırılışı” başlığını taşıyan şiirdir.

⁹¹ Kavga tanrıçası.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Eski Yunanlı ve Romalı gökbilimcilerin, mitlerden esinlenerek adlandırdıkları takımyıldızlardan biri de Yay (Sagittarius- Kheiron) Takımyıldızıdır. Efsaneye göre, o, bir at adam olup, yine kendisi gibi yarı at- yarı adam olan öbür at adamlardan çok farklıymış. Bulut perisi Nephele ile Lapith kralı İksion'dan doğan –ve ölümlü olan- diğerleri, vahşi ve acımasız varlıklarken, Kronos ve Philyra'dan dünyaya gelen Kheiron, akıllı ve bilgeymiş. Üstelik çok maharetliymiş. Avcılık, hekimlik, müzik, savaş ve kehanet konularında ustaymış. Homeros, “İlyada” başlıklı devasa eserinin dördüncü ve on birinci kitaplarında, onun, hekimlikteki ustalığını anar. Ozan, destanın on dokuzuncu kitabında ise at adamın, şanlı Peleus için yaptığı mızrakтан bahseder. Öte yandan Hesiodos, yarı tanrıları doğuran kadın kahramanların hikâyelerini anlattığı “Kadınlar Kataloğu” başlığını taşıyan yapıtında, onun, Argo Gemicileri'ne liderlik eden İason'u ve Peleusoğlu'nu, Pelion'da büyüttüğünü ifade eder. Ozan, “Tanrıların Doğuşu” isimli şiirinde ise İason'un oğlu olan Medeios'un eğitimini de Kheiron'un üstlendiğini söyler. Eumelos da devlerle tanrıların vuruşmasını anlatırken, Kronos'un, bir at biçimini alıp Philyra ile birleştiğini ve bu birleşmeden Kheiron'un doğduğunu ifade eder. Tıpkı Eumelos gibi yarı efsanevi bir ozan olan Kıbrıslı Stasinus'a gelince, o, Troya Savaşı'na dair olayları kaleme aldığı ve on bir kitaptan oluşan destanında, at adamın düğün hediyesi olarak Peleus'a verdiği –ve dişbudak ağacından biçimlendirdiği- mızrağı tasvir eder. Ozan, Athena ve Hephaistos'un, silahı parlatıp, uç taktıklarını anlatır. Alkaios ise –tüm Olymposlular'ın şahitliğinde- Thetis ile evlenen Peleus'un, gelini, Kheiron'un evine götürdüğünü söyler. Öte yandan Pindaros, lir eşliğinde okunmak üzere kaleme aldığı ve Yunanistan'da düzenlenen atletizm oyunlarında zafere koşan sporcuları yücelttiği –“Pythia”, “Nemea” ve “İsthmia” başlıklı- zafer şiirlerinde, Kheiron'un sahip olduğu gücün namına vurgu yapar. Onun, Pelion'a hükmettiğini ifade eder. Ozan, Apollon'un –hekimliği öğrensini diye- çocuk Asklepios'u, at adama teslim ettiğini anlatır. Pindaros, hâlâ yaşıyor olsaydı, Kheiron'u dizeleriyle efsunlayıp soyluları tedavi etmeye ikna edebileceğini de söyler. Ozan, İason'un –bizzat delikanlının ağzından- at adamın ilahi kızları tarafından babalarının mağarasında büyütüldüğünü ve iyi işler yaptığını anlatır. Şair, Kheiron'un, tanrı Apollon'u, cesaretiyle göz dolduran tabiat perisi Kyrene ile evlenmeye ikna ettiğini ifade eder. Çocuk Akhilleus'un –Philyra'nın yanında kalırken- mızrak atıp, vahşi hayvanları katlettiğini anlatan Pindaros, gencin, hayvan leşlerini götürüp at adama verdiğini de anlatır. Şair, Kheiron'un, Peleus'u, Akastos'un kurduğu tuzaktan kurtarışını da resmeder. Öte yandan at adamın, tanrıların Peleus'a armağanı olan evliliği, mağarasındayken işittiğini söyler. Yine bir lirik şair olan Bakkhylides, günümüze kalan parçalarından birinde, Kheiron'un, Akhilleus'a, Skamandros'u (Menderes Çayı), Troyalılar'ın kanıyla kızıla boyayacağı müjdesini verdiğini ifade eder. Ünlü filozof Platon ise –dönemin sofistlerinden biri olan Hippias'ın ismini taşıyan- erken dönem diyaloglarından biri olan “Küçük Hippias”ta ve “Devlet” başlıklı on kitaplık yapıtında, Akhilleus'un eğitmeni olan Kheiron'u, bilgelerin bilgisi olarak nitelendirir. Hellenistik Çağ şairi Apollonios'a gelince, o, dört kitaptan meydana gelen “Argo Gemicileri”nde, altın postu ele geçirmek üzere Kolchis'e giden İason'un –Kheiron'un nasihatine uyararak- Orpheus'u da beraberinde götürdüğünü anlatır. Şair, gemicileri uğurlayan Kheiron'u, beraberinde karısı ve kadının kucağında –babasına el sallayan küçük- Akhilleus ile birlikte tasvir eder. Apollonios, Kyrene'yi kaçıran Apollon'un, onu Libya'ya götürüp orada bıraktığını lakin oğulları Aristaios'u, Kheiron'un mağarasına götürdüğünü ve çocuğun kehanet ile hekimliği, orada, ilham perilerinden öğrendiğini anlatır. Şairin başka bir ifadesine göre de Thetis, Kheiron'un yetiştirdiği oğlunun Medeia ile evleneceğini baş tanrıçadan işitir. Sicilyalı tarihçi Diodoros, kırk kitaptan oluşan devasa “Tarih”inde, Kheiron'un, Herakles'in –kazara attığı- okuyla vurulup öldüğünü söyler. Yine

Diodoros'a göre, at adam, İolkos hükümdarı olan Peleus'a çok kez yardım etmiştir. Romalı bilgin Hyginus'a gelince, o, mitoloji temalı iki eserinden ilki olan "Masallar"da, Philyra'nın, dünyaya getirdiği Kheiron'un garip biçimini görerek, Zeus'a yakardığını ve kendisini de dönüştürmesini istediğini, çok geçmeden de bir ıhlamur ağacı oluverdiğini anlatır. "Gökbilimi"nde ise tragedya yazarı Euripides'in "Melanippe" başlıklı sahne eserinden söz eden Hyginus, yazarın, Kheiron'un kızı olan – ve vaktiyle Thetis olarak bilinen-Melanippe'nin, Aiolos ile birleşip bir çocuk dünyaya getirdiğini anlattığını ifade eder. Babasından korkup kaçan genç kadın, tanrılardan yardım dileyince, bir kısrağa dönüştürülerek yıldızların arasına alınır. Başka bir görüşe göre ise Melanippe'nin bu dönüşümü, kâhinliğinin sonucudur. Hyginus –üstün karakterinden ötürü- Zeus'un yıldızlaştırdığı Kheiron'un ölümüne dair iki öykü aktarır. Bunlardan birine göre, at adam, Herakles tarafından yanlışlıkla vurulmuştur. Diğer bir görüş, Kheiron'un ölümüne bizzat kendisinin neden olduğudur. Latin şair Propertius ise "Ağıtlar"ından birinde, Akhilleus'un lalası olan Phoiniks'in gözlerini açanın, Kheiron olduğunu söyler. Başka bir Latin şair olan Ovidius da "Dönüşümler" başlıklı on beş kitaplık yapıtında, Apollon'un, oğlu Asklepios'u, yetiştirmesi için at adama emanet ettiğini anlatır. Şair, Kronos ile Philyra'dan doğan ve Pelion'un zirvesini yurt edinen Kheiron'un –zehirli okun acısıyla ölmeyi arzu ederek- tanrıların isteğiyle can vereceğini de ekler. Romalı devlet adamı, filozof ve oyun yazarı olan Seneca'ya gelince, o, "Troialı Kadınlar" ve "Hercules'in Çılgınlığı" başlıklı tragedyalarında Kheiron'u anar. Yazar, Troyalı Kadınlar Korosu'nun aracılığıyla, at adamın, Akhilleus'u eğitirken, savaş ezgileri mırıldandığını anlatır. Yanı sıra Herakles'in, Pelion'u tepetaklak edeceğini aktarır. Valerius Flaccus'a gelince, o, "Argo Gemicileri" başlıklı sekiz kitaplık eserinde, gemi ustası olan Argos'un –İason ve beraberindekileri taşıyacak olan- gemiye çizdiği resimleri betimler. Tasvirlerden biri de Kheiron'unkidir. Şair, sefere çıkmaya hazırlananlar arasında bulunan Peleus'un –Kheiron'un kucakladığı- Akhilleus ile nasıl vedalaştığını da anlatır. Yine bir Latin şair olan Statius ise "Akhilleus'un Yaşamı" ve "Şiir Derlemeleri"nde, Kheiron'un, Akhilleus'u tıpkı bir baba gibi sevdiğinden söz eder. Öte yandan Ptolemaios Hephaistion, günümüze yalnızca bir taslak olarak ulaşan "Yeni Tarih" başlıklı yapıtında, Kheiron'un, Peleusoğlu'na, kendi eğitmeni olan adamın ismini verdiğini söyler: Akhilleus. Yine Ptolemaios Hephaistion'a göre, Thetis'in –ölümsüzlüğe ulaşsın diye- ateşe tuttuğu Akhilleus'u alevler arasından çekip alan Peleus, onu, Kheiron'a emanet eder. Sonrasında bir dev olan Damysos'u gömüldüğü yerden çıkararak at adam, onun topuk kemiğini alıp çocuğun ayağına takar. Apollodoros da üç kitaptan oluşan "Kitaplık" başlığını taşıyan eserinde –çift bedenli-Kheiron'un, Kronos ile Philyra'dan doğduğunu söyler. Yanı sıra at adamın, Herakles'in salıverdiği Prometheus yerine ölmeyi istediğini anlatır. Kheiron'un ölümünün, Herakles ile at adamlar ırkı arasındaki bir mücadele sırasında gerçekleştiğini aktaran yazar, olayı tüm ayrıntısıyla resmeder. Yazar, Kheiron'un bir avcı olarak yetiştirdiği Aktaion'un, Artemis'in öfkesine kurban gittiğini de ifade eder. Anlatıya göre, delikanlıyı, bir geyiğe dönüştüren tanrıça, gencin köpeklerini çıldırtarak, efendileri üzerine salar. Sonrasında hayvanlar Kheiron'un mağarasına gelirler. At adam, onların üzüntüsünü gidermek için Aktaion'un bir heykelini yontar. Apollodoros, hekimlik sanatını, Asklepios'a, Kheiron'un öğrettiğini de belirtir. Yanı sıra at adamın, Peleus'u ölümden kurtardığını, onun, Thetis'i ele geçirmesine yardım ettiğini ve çiftin –Pelion Dağı'ndaki- düğünlerinde hazır bulunduğunu –ve damada bir mızrak armağan ettiğini- aktarır. Sonrasında Peleus'un oğlunu yetiştiren Kheiron, onu, yaban domuzu ve ayı iliğiyle besler. Yunanlı bir gezgin ve coğrafya uzmanı olan Pausanias ise "Yunanistan'ın Tasviri" başlıklı eserinde, Amyklai kentinde gördüğü ve tanrı Apollon'a ait olan bir taht üzerinde Peleus'u, oğlunu, Kheiron'a emanet ederken betimleyen bir resim gördüğünü aktarır. Yine Pausanias'a bakılırsa, bir görüşe göre, Anigros Nehri'nin kötü

kokması, Kheiron'un –Herakles'in okuyla vurulduktan sonra- yarasını ırmakta yıkamasından kaynaklanır. Seyyah, Olympia'daki Kypselos Sandığı üzerinde, Patroklos'un ölümünü tasvir eden bir resim gördüğünü de belirtir. Sahnede yer alan figürlerden biri, Kheiron'unkidir. Romalı Aelianus'a gelince, o, on dört kitaptan meydana gelen “Çeşitli Öyküler”inde, Kheiron'un, Akhilleus'a yardım etmiş olduğunu söyler. Sofist, “Hayvanların Doğası” başlıklı on yedi kitaplık yapıtında da Patroklos'un, hekimliği, bu sanatı bizzat Kheiron'dan öğrenen Akhilleus'tan öğrenmiş olduğunu anlatır. Yaşlı Plinius ise otuz yedi kitaplık devasa eseri “Doğa Tarihi”nde, bitkilerin iyileştirici gücünü keşfedenin, Kheiron olduğunu söyler. Öte yandan Smyrnalı (İzmir) şair Quintus, “Troya'nın Düşüşü” başlıklı on dört kitaptan oluşan yapıtında, Akhilleus'un kullandığı mızrağın, Kheiron'un biçimlendirdiğini ifade eder. Nonnos'a gelince, o, Dionysos'un serüvenlerini şiirleştirdiği –kırk sekiz kitaptan meydana gelen- “Dionysos'un Maceraları”nda, şarap tanrısının Hintlilerle olan savaşına katılan at adamlardan birinin de Kheiron olduğunu söyler. Yunanlı bir şair olan Colluthus da “Helene'nin Kaçırılışı” isimli şiirinde, Peleus ile Thetis'in düğününe davet edilmeyenin yalnızca Eris olduğunu ifade ederek –tıpkı Peleus gibi- Kheiron'un da tanrıçaya karşı duyarsız olduğunu belirtir.

KAYNAKÇA

- Apollodoros. (2017). *Bibliotheka* (çev. Nur Nirven). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Apollonios. (2018). *Argonautika* (çev. Ari Çokona). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hesiodos. (2010). *Tanrıların Doğuşu- İşler ve Günler* (çev. Furkan Akderin). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Homeros. (2007). *İlyada* (çev. Azra Erhat, A. Kadir). İstanbul: Can Yayınları.
- Ovidius. (2019). *Dönüşümler I- XV* (çev. Asuman Coşkun Abuagla). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Pindaros. (2015). *Bütün Zafer Şarkıları* (çev. Erman Gören). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Platon. (1995). *Devlet* (çev. Sabahattin Ali, M. Ali Cimcoz). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Platon (2000). *Küçük Hippias* (çev. Furkan Akderin). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Seneca (2009). *Troialı Kadınlar* (çev. Çiğdem Dürüşken). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

<https://www.theoi.com/Georgikos/KentaurosKheiron.html>